

MISIK TAMÁS

AZ OKTATÁS ÉS KUTATÁS TÉMAKÖRE A NEMZETKÖZI ZÖLD EGYETEM HÁLÓZAT KÉRDŐÍVÉBEN AZ ESZTERHÁZY KÁROLY KATOLIKUS EGYETEM VONATKOZÁSÁBAN

Bevezetés

A fenntarthatóságra nevelés az elmúlt években kiemelt jelentőségű küldetéssé vált a felsőoktatásban (Hales, 2008, Gadotti, 2010, Shephard – Furnari, 2013). Az oktatási intézményeknek világszerte kiemelt szerepe van abban, hogy felvilágosult és széles látókörrrel bíró fiatal generációkat képezzenek, akik tudatában vannak a környezeti gondoknak, és tudnak is az egyén és a társadalom szintjén is hatékonyan tenni és küzdeni ellenük (Misik, 2023).

Az ENSZ 193 tagállama 2015 szeptemberében fogadta el az új integrált fenntartható fejlődési és fejlesztési keretrendszert, az Agenda 2030-at (hivatalos nevén: „Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development”), amely a szegénység megszüntetéséhez, az egyenlőtlenségek leküzdéséhez, Földünk környezeti rendszerének megóvásához ismerteti az elképzeléseket. Az Agenda középpontjában a Fenntartható fejlődési célok (Sustainable Development Goals, SDG) állnak, minden nemzetre érvényesen és senkit nem mellőzve („leaving no-one behind”) (ENSZ, 2015). Az Agenda összesen 17 célt (SDG-k), ezeken belül pedig összesen 169 részcélt és több mint 230 indikátort fogalmaz meg, amelyek a fenntartható fejlődés több aspektusát kívánják felmérni és 2030-ig folyamatosan nyomon követni (Szennay és Szigeti, 2019). A 17 cél közül az egyik az oktatás és nevelés témaköre, ami nélkül természetesen nem lehet hatékony fenntarthatósági lépéseket megtenni. A lakosság általános hozzáállása, értékrendje, attitűdjei és kulcskompetenciái jelentékeny mértékben segíthetik vagy éppen akadályozhatják a fenntartható fejlődés helyes útjára találást. A társadalom megfelelő attitűdjének kialakításához és folyamatos formálásához ugyancsak elengedhetetlen a hatékony és mindig naprakész nemzeti oktatás és nevelés.

A Magyarország által 2013-ban elfogadott „Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia 2012-2024” (NFFK, 2013) főbb prioritásai és cselekvési területei közül több is érinti vagy nevén nevezi az oktatást és a köznevelést. Fontosnak tartja annak a tudásbázisnak a növelését, amely a fenntarthatóságról, az azt erősítő, illetve veszélyeztető folyamatokról is szól a tudományos kutatás és tudáscsere erősítésével és a kutatási eredmények

elérhetőségével akár az érdeklődő nagyközönség számára is. Másik fontos, a feldolgozott téma szempontjából releváns terület a fenntarthatóságról való tudás két irányból történő terjesztése, egyrészt a közoktatáson, szakképzésen és felnőttképzésen keresztül, másrészt a médián és más információs csatornákon keresztül.

Maga a fenntarthatóság gondolata, eszmerendszere visszaköszön az intézmény 2021-ben elfogadott Szervezeti és Működési Szabályzatában. Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem első, 2021. augusztus 1-től hatályos Alapító okiratában is jelen van a fenntarthatóság több eleme. A dokumentum szerint a Magyar Katolikus Egyház fenntartásában levő intézmény alaptevékenységei közé tartozik, hogy különböző tudományterületeken alap-, alkalmazott és kísérleti kutatásokat, fejlesztéseket, technológiai innovációt és tudományszervezést végez. Az egyetemi infrastruktúra fenntartásával és folyamatos fejlesztésével ugyancsak hozzájárul a fenntarthatósági mutatók javulásához (Misik, 2023).

A felsőoktatási intézmény első fenntarthatósági tervében is prioritásként kezeltük a Nemzetközi Zöld Egyetem Hálózathoz (UI GreenMetric) való csatlakozást (Misik, 2021). Az elsődleges célok között ez a második, módosított Fenntartható fejlődési stratégiában is megjelenik (Misik, 2023). A két intézményi dokumentumnak és a Nemzetközi Zöld Egyetem Hálózatnak is az egyik kiemelt jelentőségű része az oktatás és a nevelés témaköre. Az UI GreenMetric az Indonéz Egyetem által életre hívott program, amely az egyetemeket szerte a világon rangsorolja az intézmény környezeti mutatói alapján, mint például a környezet és az infrastruktúra, az energia, a hulladékgazdálkodás, a víz, a közlekedés és szállítás, valamint az oktatás és kutatás. Online kérdőíves rendszeren keresztül zajlik a felmérés, amelyben az egyetemek adatokat szolgáltatnak a fenntarthatósági mutatóikról, ezt követően pedig automatikusan a kapott összpontszám alapján a nemzetközi rangsorba kerülnek.

Jelen tanulmányunkban ismertetjük az oktatás és kutatás szemszögéből az intézmény helyzetét, illetve felvázoljuk a szükséges fejlődési irányokat. Bemutatjuk, hogy az UI GreenMetric kérdőív ide vonatkozó kérdéseire benyújtott egyetemi adatok milyen pontszámot eredményeztek.

Vizsgálati módszerek

A Nemzetközi Zöld Egyetem Hálózat által generált kérdőív összesen 6 témakört ölel fel. Az egyes kategóriák a maximálisan kapható pontszám 10-21%-át teszik ki. Az oktatás és kutatás (a kérdőívben ED rövidítéssel szerepel) a komplex kérdőív utolsó, 6. oszlopát alkotja összesen 17 kérdéssel, amelyek közül 11 kérdést minősítenek kvantitatív módon. Ezekre maximálisan 1800 pontot lehet kapni. Az ED-kérdéskör az összes pontszám 18%-át adja (UI, 2023). A kurzusoknál a Neptunból (Neptun Egységes Tanulmányi Rendszer)

szűrtünk kulcsszavas kereséssel, többek között a fenntarthatóság, a környezet- és természetvédelem, a környezeti nevelés és az erdei iskola kifejezésekre. Megnéztük a keresés segítségével, hogy összesen mennyi „zöld” tematikájú önálló kurzust hirdettek meg az intézetek a 2021/2022-es tanévben, és ez hány százalékát tette ki az adott tanév összes kurzusának az UI GreenMetric adatlap (template) kérdésének megfelelően. A nappali és a levelező tagozatoknak meghirdetett kurzusokat külön számoltuk; minden eltérő Neptun-kóddal rendelkező, de azonos nevű kurzus is külön került beszámításra. Az értékelésnél csak az aktív kurzusokat vettük figyelembe, amelyekre az adott félévben történt hallgatói jelentkezés.

A fenntarthatóság bármelyik témájához kapcsolódó szóbeli és írásos tudományos közlemények számát a 2020–2022 közötti időszakra kellett összegyűjtenünk. Ezt követően a kérdőívben a három év átlagát kellett megadnunk. A Tittel Pál Könyvtár főigazgatója, Oszlanczi Krisztina végezte el a szűrést az MTMT (Magyar Tudományos Művek Tára) adatbázisából kulcsszavas kereséssel (részben azonos kulcsszavakat használtuk, mint a kurzusok esetében; a kurzusok több kulcsszava is nagyobb gyűjtőfogalomba került) és az adott évekre vonatkoztatva. Az UI GreenMetric kurzusokra és publikációkra vonatkozó kérdéseit és az azokra kapható maximális pontszámokat az 1. táblázat tartalmazza.

kérdés (a szám a kérdőívben jelzett kérdésszámot mutatja)	releváns időszak	maximális pontszám
6.1. Az adott tanévben mennyi aktív, fenntarthatóság témaköréhez illeszkedő kurzus volt az intézményben?	2021/22 tanév	300
6.2. A fenntarthatósághoz kapcsolódó kurzusok és az összes kurzus számának aránya?		
6.3. Az adott időszakban mennyi fenntarthatóság témaköréhez kapcsolódó közlemény jelent meg az intézmény munkatársainak szerzőségében?	2020–2022	200

1. táblázat: A Nemzetközi Zöld Egyetem Hálózat kérdőívében a fenntarthatósággal kapcsolatos kurzusok és publikációk számának kérdései és azok elérhető pontszámai (greenmetric.ui.ac.id, 2023)

Eredmények

A fenntarthatósággal kapcsolatos felsőfokú oktatás az Egri és a Jászberényi Campuson egyaránt megjelenik. Az egyetem akkreditált szakjainak egy részénél – különösen a Természettudományi és a Pedagógiai Karon – a képzési struktúra tartalmaz olyan kurzusokat, amelyek nevében és/vagy tematikájában megjelenik a fenntarthatóság elméleti vagy gyakorlati vonatkozásban. Nagyobb arányban, a meghirdetett kurzusok száma szerint csökkenő sorrendben a Földrajz és Környezettudományi Intézet, a Neveléstudományi

Intézet, a Gazdaságtudományi Intézet és a Kémiai és Fizikai Intézet, valamint a Biológia Intézet képzési palettáján találunk olyan tárgyakat, amelyek a környezettudományok, az egészségtan vagy éppen a gazdaság oldaláról közelítik meg a fenntarthatóság témáit.

témakör	kurzus neve	kollokvium/ gyakorlat	félév
erdei iskola	Erdei iskola I.	gyakorlat	I.
kémia	Zöld kémia	gyakorlat	I.
környezet	Környezetvizsgáló módszerek I. és II.	koll. + gyak.	I. + II.
	Globális és lokális környezeti problémák	kollokvium	I.
	Biomonitoring és környezetállapot értékelés	koll. + gyak.	I.
	A környezeti kockázatomérés hazai és nemzetközi dokumentumai	kollokvium	I.
	Az energiatermelés környezeti hatásai	kollokvium	I.
megújuló energia-források	Megújuló energiaforrások (6 külön kurzus)	koll. + gyak.	I.
	Megújuló energiás berendezések telepítése és karbantartása	gyakorlat	I.
	Megújuló energiás projektek finanszírozási lehetőségei	gyakorlat	I.
	Megújuló energiák	kollokvium	II.
környezet- / természet-védelem	Természet és környezetvédelem	koll. + gyak.	I. + II.
	Természetvédelem I.	koll. + gyak.	I.
	Környezetvédelem	kollokvium	I.
	Az energiatermelés környezeti hatásai	kollokvium	I.
fenntarthatóság	Fenntarthatóság és kockázatok tudatosítása	gyakorlat	I.
	A fenntarthatóság	kollokvium	I.
	Fenntarthatóság a helyi tervezésben	koll. + gyak.	I.
	Fenntarthatóság, ökológia	kollokvium	I.
	Klímváltozás, hatások, válaszadás	kollokvium	II.

témakör	kurzus neve	kollokvium/ gyakorlat	félév
fenntarthatóság	Földrajzi környezetünk, fenntarthatóság, környezeti nevelés	gyakorlat	II.
	A fenntarthatóság hazai és nemzetközi dokumentumai	kollokvium	II.
	Fenntartható környezet- és erőforrás-gazdálkodás	gyakorlat	I.
környezeti nevelés	A természetismeret-környezettan tanítása/ Környezeti nevelési ismeretek	kollokvium	I.
	A környezeti nevelés hazai és nemzetközi tendenciái	kollokvium	I.
	Környezeti nevelés gyermekkorban	gyakorlat	I.
	Játékba ágyazott környezeti nevelés	kollokvium	II.
	Földrajzi környezetünk, fenntarthatóság, környezeti nevelés	gyakorlat	II.
	A modern ökológiai szemlélet a környezeti nevelésben	kollokvium	II.
	Környezeti nevelés és módszertana	kollokvium	II.
	Az erőforrások és környezeti kockázatok kezelésének pedagógiája	kollokvium	I.

2. táblázat: Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem által a 2021/2022-es tanévben meghirdetett tantárgyak a fenntarthatósági témakörök szerinti bontásában (Neptun, 2023)

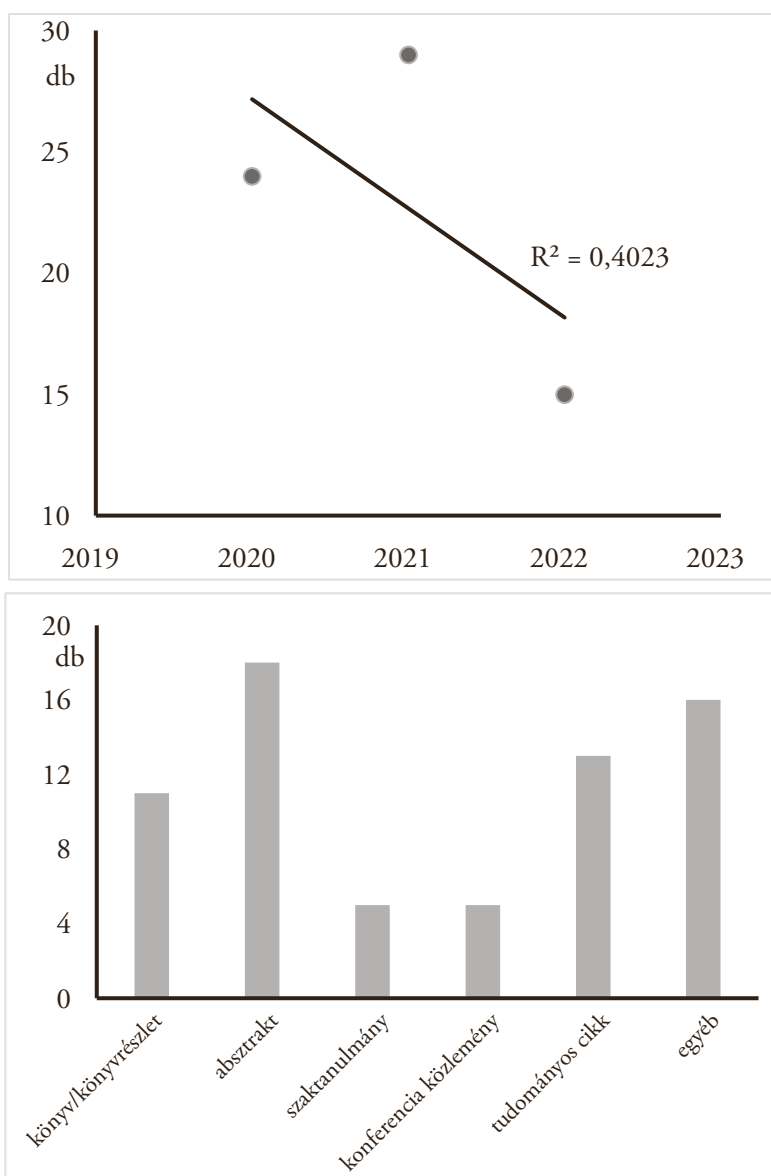
Az egyetem által a 2021/2022-es tanévben meghirdetett és kurzussal is rendelkező tantárgyak listáját a fenntarthatóság vagy éppen a környezeti nevelés témakörében a 2. számú táblázat tartalmazza. A táblázatunkban az azonos nevű, de több külön kóddal rendelkező vagy mindkét félévben meghirdetett kurzusokat csak egyszer szerepeltetjük. Nagyobb változatossággal a környezeti nevelés és a fenntarthatóság témaköreiben jelennek meg kurzusok. Három kurzus is végigkíséri az első és a második szemesztert kollokvium és gyakorlat bontással. A megújuló energiaforrások pedig 6 külön kurzussal is fut nappali és levelező tagozaton is, így 12 önálló kurzusként kellett számba vennünk. A vizsgált tanév releváns kurzusainak 59,0%-a volt elmélet, míg 41,0%-a gyakorlati foglalkozás; valamennyi aktív kurzus párhuzamosan jelen volt a nappali és a levelező tagozaton is, így értelemszerűen minden kurzust minimum duplán kellett beszámítanunk. Ha elmélet és gyakorlat is tartozott egy tárgyhöz, akkor pedig négy külön kurzusként vettük figyelembe.

Az egyetem egyes karain dolgozó munkatársak oktatói és/vagy kutatói tevékenységéhez kapcsolódva találunk fenntarthatósággal foglalkozó közleményeket. Az MTMT adatbázisa alapján 2020–2022 között feltöltésre került egyetemi publikációkat, konferencia-részvételeket vagy bármilyen más tudományos értékű munkát a fenntarthatóság témaköreiben a 3. számú táblázatban részletezzük kulcsszavak szerinti bontásban. A közlemények évek és típus szerinti megoszlását az 1A. és 1B. ábra mutatja be. Erdei iskola tematikájú publikációból 2020 óta 2 darab közlemény jelent meg az egyetemi dolgozók tollából. Környezet- és természetvédelem témakörben egy tudományos munkát rögzítettek az MTMT adatbázisában. Kifejezetten a fenntarthatóság témáját 23 darab konferencia-részvétel, absztrakt vagy éppen tudományos közlemény dolgozza fel a 2020–2022 közötti periódusban. A környezeti nevelés felülreprezentáltsága egyértelmű; témaköreit felölelve 42 publikáció jelent meg magyar vagy angol nyelven. Az angol nyelvű közlemények száma jóval alacsonyabb volt a vizsgált időszakban. Összesen tehát 68 olyan közleményt rögzítettek az intézmény munkatársai, amelyek kapcsolódtak a fenntarthatósághoz. A megjelent publikációk száma alapján a 2021-es év bizonyult a legsikeresebbnek (1A. ábra). Besorolás szerint az egyéb gyűjtőkategórián túl a legtöbb közlemény az absztrakt és a szakcikk kategóriába tartozott (1B. ábra).

téma	kar/egység*	nyelv	száma (db)
erdei iskola	Neveléstudományi Doktori Iskola	magyar	2
környezet-/ természetvédelem	Gazdaságtudományi Kar	angol	1
fenntarthatóság	Gazdaságtudományi Kar, Neveléstudományi Doktori Iskola, KUTE, Természettudományi Kar, Pedagógiai Kar, Oktatási Igazgatóság	magyar	17
	Gyöngyös, PK, Gazdaságtudományi Kar, Természettudományi Kar, Kutatási és Fejlesztési Központ	angol	6
környezeti nevelés	Természettudományi Kar, Gazdaságtudományi Kar, Kutatási és Fejlesztési Központ, Pedagógiai Kar, Csillagvizsgáló, Neveléstudományi Doktori Iskola, Jászberényi Képzési Hely, Oktatási Igazgatóság	magyar	36
	Természettudományi Kar, Informatikai Kar, Neveléstudományi Doktori Iskola	angol	6

*Az egyetem azon kara vagy egysége, ahova az adott publikáció első szerzős munkatársa/hallgatója tartozik. Gyöngyös is megjelenik az adatbázisban, mivel 2020–2021-ben szervezetileg még az egyetemhez tartozott.

3. táblázat: Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem kollégái által 2020–2022 között megjelentetett közlemények a fenntarthatósági témakörök szerinti bontásában (MTMT, 2023)



1. ábra: A) Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem munkatársainak szerzőségében megjelent publikációk száma 2020–2022 között és **B)** az összes publikáció típus szerinti megoszlása (MTMT, 2023)

Összegzés

A Nemzetközi Zöld Egyetem Hálózat 2023. december 5-i ünnepi közgyűlésén az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem 4550 pontos eredménnyel egyike lett a zöld egyetemeknek. A 6 fő tématerület közül az oktatásban és kutatásban szerepeltünk a legjobban, mivel az összes kapott pont 23%-át ez a kettős adta. Ennek ellenére a részletes elemzéshez csatolt ábrából kiolvasható, hogy a témakörön belül pont a fenntarthatósági kurzusok összes egyetemi kurzuson belüli aránya lett az egyik leggyengébb mutatónk. Itt ugyanis a maximálisan elérhető pontszámnak csupán 25%-át tudtuk elérni. A fenntarthatósághoz köthető publikációk terén már jobb az összkép: itt a maximális pontszám 50%-át teljesítettük (UI, 2023). Az alaposabb tantárgyitematika-elemzések után remélhetjük, hogy már az idei GreenMetric megmérettetésnél jobb eredményt érhetünk el a fenntarthatósági kurzusokban. A zöld egyetemmé válás után több, fenntarthatósághoz köthető publikációt várhatunk az egyetemi munkatársaktól. Összességében az intézmény megalapozott eredményeket ért el az oktatás és kutatás terén, de maradtak lehetséges fejlődési potenciálok. Ilyen többek között az angol nyelvű publikációk számának a növelése vagy a környezet- és természetvédelmet felkaroló kurzusok számának az emelése.

Köszönetnyilvánítás

A 2020–2022 közötti három tanévben megjelent egyetemi publikációk, konferencia-részvételek kulcsszavas szűrését, majd részletes listázását hálásan köszönjük Oszlanczi Krisztinának, a Tittel Pál Könyvtár főigazgatójának.

Irodalomjegyzék

- ENSZ (2015): Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development.
<https://sdgs.un.org/2030agenda>
- Gadotti, M. (2010): Reorienting education practices towards sustainability. *Journal of Education for Sustainable Development*, 4. 2. sz. 203–211.
<https://doi.org/10.1177/097340821000400207>
- Hales, D. (2008): Sustainability and higher education. *The New England Journal of Higher Education*, 23. 2. sz. 23–24.
- Misik, T. (2021): Eszterházy Károly Egyetem, Fenntartható Fejlődési Stratégia. p. 73.
<https://uni-eszterhazy.hu/egyetem/m/zold-egyetem/dokumentumok>

- Misik, T. (2023): EKKE – Fenntartható Fejlődési Stratégia. Második, átdolgozott kiadás. p. 77. <https://uni-eszterhazy.hu/egyetem/m/zold-egyetem/dokumentumok>
- MTMT (2023): Magyar Tudományos Művek Tára. <https://mtmt.hu/>
- NFFK (2013): Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia 2012-2024. ISBN 978-963-08-7737-4, p. 188. eionet.kormany.hu
- Neptun (2023): Neptun Egységes Tanulmányi Rendszer.
- Shephard, K. Furnari, M. (2013): Exploring what university teachers think about education for sustainability. *Studies in Higher Education*, **38**. 10. sz. 1577–1590. <https://doi.org/10.1080/03075079.2011.644784>
- Szennay, Á. – Szigeti, C. (2019): A fenntartható fejlődési célok és a GRI szerinti jelentéstétel kapcsolatának elemzése. *Vezetéstudomány*, **50**. 4. sz. 33–43. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2019.04.04>
- UI (2023): Fact file 2023. UI GreenMetric World University Rankings, Eszterházy Károly Catholic University. p. 11.